

בס"ד, ניסן ה'תש"פ

יוסף צבי רימון

ראש הישיבה ורב המרכז האקדמי לב

רבה של אלון שבות דרום

נשיא סולמות ולאופק

רחוב קבוצת אברהם 10

אלון שבות 9043300

משרד: 02-9933644

ט"ד: 052-5456060

פקס: 153-2-9933644

rimonim613@gmail.com

הלכה למעשה –

תפילת מרפסות, חצרות

ותפילת היחיד במציאות קורונה

תפילת מרפסות ומדרכות

בתפילת מרפסות ישנם כמה ספקות. ככל שהדבר מסופק יותר, כך נדאג שלא להיכנס לבית הספק, ולא לקחת "סיכון" בחשש ברכה לבטלה, ולא נאמר חזרת הש"ץ, ולא ברכה בברכת כהנים ולא קריאת התורה בברכות. אמנם, קדיש וקדושה קלים יותר, וניתן לאומרם בספקות, ונחלקו לעניין 'ברכו', אך גם בו ניתן להקל במקרים מסוימים וכדלהלן:

א. תפילה במדרכות – אם יש עשרה שרואים זה את זה (או לפחות עשרה שרואים את הש"ץ) – ניתן להתפלל הכל כרגיל, כולל חזרת הש"ץ וקריאת התורה וברכת כהנים (גם אם ישנו כביש העובר בין שתי הקבוצות, כיוון שכולם באותה רשות – ברשות הרבים – ולכן אין כאן הפסק כלל, בפרט כשאין תנועת מכוניות וניתן לעמוד גם על הכביש).

מעין שבע: לא יאמרו, לא באופציה זו ולא בכל אלו שלהלן (כי דבר זה נאמר רק במניין קבוע), אלא יאמרו לאחר עמידה בליל שבת: ויכולו, ויאמרו "מגן אבות" (ללא ברוך אתה ה' שלפני כן) עד "זכר למעשה בראשית" (אמנם, יש שנהגו בירושלים לומר מעין שבע אפיו בבית האבל, ומי שנוהג כך, יאמר גם במניינים אלו).

ב. תפילה במרפסות – כאשר ישנם עשרה הרואים זה את זה (או לפחות שרואים את הש"ץ) – וישנו מניין בצד אחד של הרחוב – במקרה זה נחלקו הרמב"ן והרשב"א, אולם, למרות שיש פוסקים חשובים שהחמירו, מכל מקום הפרי חדש והפרי מגדים והמ"ב הכריעו לקולא גם בדעת השו"ע, וגם החיד"א הקל בכך במקרה שלא היתה אפשרות אחרת (בהסגר הדומה לשלנו), ולכן:

קדיש וקדושה וברכו: יכולים להתפלל במניין, ולומר קדיש וקדושה ואף ברכו.

יוסף צבי רימון

ראש הישיבה ורב המרכז האקדמי לב
רבה של אלון שבות דרום
נשיא סולמות ולאופק

רחוב קבוצת אברהם 10
אלון שבות 9043300

משרד: 02-9933644
ני"ד: 052-5456060
פקס: 153-2-9933644

rimonim613@gmail.com

חזרת הש"ץ: יכולים לומר חזרת הש"ץ, אבל יתנה הש"ץ, שאם הדבר איננו כראוי, תהיה תפילתו נדבה (אמנם, נראה שהתנאי הוא רק לחומרה, ולכן ניתן לעשות כך גם בשבת, למרות שאי אפשר להתנות נדבה בשבת. אמנם, וכדאי גם בשבת להתנות שתהיה נדבה, שהדבר מועיל לשיטת הרב האי, שהובא ברא"ש ברכות ג' סימן ט"ו).

קריאה בתורה: ניתן לקרוא בתורה עם ברכות¹. במקרה זה, יעלה הקורא שבע פעמים בעצמו (ולא יקראו מפטיר, אבל יקרא את ההפטרה בברכותיה, כי אם ממילא השביעי הוא זה שקורא את ההפטרה, אין צורך לקרוא גם למפטיר, שהרי עיקר תקנת המפטיר היא כדי שלא יקרא רק מדברי נביאים). אם יש כמה בני משפחה באותה מרפסת, יכולים להעלותם למרות שמדובר על בן אחרי אביו וכדומה.

ניתן להביא ספר תורה לקריאה זו, אבל טוב יותר להביא מוקדם יותר (ולא רק לקריאה עצמה) או להביאו בתוך ארון.

ברכת כהנים: ניתן לעשות כרגיל. ואם יש עשרה שרואים אחד את השני אבל רק חלקם רואים את הכהן, יעשה ברכת כהנים ללא הברכה אלא רק את הפסוקים.

ג. תפילה במרפסות כאשר יש מניין של עשרה רק בצירוף בתים משני צדי הרחוב, אולם, רואים את כל העשרה (או שרואים את הש"ץ) – מקרה זה מסופק יותר, כיוון שלפי פשטות השו"ע כאשר רשות הרבים מפסקת (ולט"ז אפילו רשות היחיד, אך יש שחלקו על הט"ז) אי אפשר לצרף למניין (ואולי יש סברות להקל בדבר, כיוון שהשו"ע דיבר על זימון, ואולי תפילה קלה יותר ודי בראייה, אך סברה זו אינה פשוטה).

קדיש וקדושה: ניתן לומר, כיוון שאין כאן חשש של 'ברכה לבטלה', ואילו דברי שבח בעלמא. 'ברכו' – יש ספק אם ניתן לומר, והיה עדיף שלא לומר (ואולי ניתן לומר בתורת 'נדבה' ולא כחובה).

חזרת הש"ץ: לא יעשו, אלא יתפלל הש"ץ מראש את תפילת הלחש בקול (עד אחרי הא-ל הקדוש). מי שרגיל כחזן לומר "לדוד ולדוד" לאחר קדושה, יעשה כך גם בתפילת היחיד, כיוון ש"לדוד ודוד" הוא סיומת של הקדושה, וממילא מי שאמר

¹ זכיתי לדבר עם הרה"ג הרב אשר וייס שליט"א וגם לראות את קונטרס מנחת אשר על קורונה, שכן הורה במקרה זה, ושמחתי לראות שברוב המסקנות שלי זכיתי לכוון לדעתו הרחבה.

קדושה בתפילת עמידה שלו, יאמר גם "לדור ודור" (הגרי"ד סולוביצ'ק).

יוסף צבי רימון

ראש הישיבה ורב המרכז האקדמי לב
רבה של אלון שבות דרום
נשיא סולמות ולאופק

רחוב קבוצת אברהם 10
אלון שבות 9043300

משרד: 02-9933644
נ"ט: 052-5456060
פקס: 153-2-9933644

rimonim613@gmail.com

קריאה בתורה – לא יעשו (או יקראו ללא ברכה).

ברכת כהנים – לא יעשו.

ד. תפילת במרפסות כאשר כולם בצד אחד, אבל אין עשרה

שרואים זה את זה וגם אין עשרה שרואים את הש"ץ –

אם יש אחד מכל מרפסת שרואה את הקבוצה האחרת (וביחד יש עשרה) –
ינהגו כמו בסעיף ג'.

ה. מקרה כמו ג' – מניין מרפסות בשני צדדים, אבל מדובר על שבת, ורשות הרבים פנויה
ואפשר היה להתפלל בה באופן עקרוני – מקרה זה מעט טוב יותר, כיוון שייתכן שבאופן
זה רשות הרבים אינה מפסיקה, אבל אין הדבר ברור לגמרי. מקרה זה דומה לג', אבל ניתן
לענות על קדיש וקדושה (כמו ג') ועל ברכו. שני הדברים כמו ג'.

ו. מקרה כמו ג' – מניין מרפסות בשני הצדדים, אבל חלק מהמניין במדרכה בכביש ממול –
כמו מקרה ה', שניתן לומר קדיש וקדושה וברכו. שאר הדברים כמו ג'.

ז. שילוב של מקרה ה' ו' – מניין מרפסות, כאשר חלק מהמניין בצד אחד, וחלק שני במדרכה
בכביש ממול, ומדובר בשבת (ולכן האנשים גם על הכביש עצמו) – יש מקום להקל כמו ב'
(כמו מניין מפרסות בצד אחד).

תפילת חצרות

א. עשרה הנמצאים בחצר אחת מצטרפים אפילו אם לא רואים זה את זה.

ב. באופן זה מתפללים את כל התפילה כרגיל.

ג. מעין שבע: לא יאמרו (כי דבר זה נאמר רק במניין קבוע), אלא יאמרו לאחר עמידה בליל
שבת: ויכולו, ויאמרו "מגן אבות" (ללא ברוך אתה ה' שלפני כן) עד "זכר למעשה בראשית"
(אמנם, יש שנהגו בירושלים לומר מעין שבע אפיו בבית האבל, ומי שנוהג כך, יאמר גם
במניינים אלו). אם מתפללים בחצרות כבר כמה שבועות (שלוש פעמים או אולי שלושים
יום), יש סברה טובה לומר מעין שבע (למרות שיש גם מקום להבין את אלו שאינם
אומרים).

ד. קריאה בתורה: רק אדם עם כפפות יגע בספר התורה. רק הקורא בתורה הוא העולה,
והוא יברך שבע פעמים על העליות. אם ישנם אנשים נוספים שהכינו את הקריאה, כל
אחד מהם יכול לקרוא ולעלות, אך לא יגעו בספר התורה עצמו אלא אם כן הם עם
כפפות. ניתן להכין קריאה של שלושה פסוקים, ובמקרה זה יכול הכהן לברך על שלושה
פסוקים, והלוי על שלושה פסוקים, וגם אחרים, ובעל הקורא יקרא לעלייה השביעית את
כל השאר ברצף (או שיחבר בין עליות וכדומה).

יוסף צבי רימון

ראש הישיבה ורב המרכז האקדמי לב
רבה של אלון שבות דרום
נשיא סולמות ולאופק

רחוב קבוצת אברהם 10
אלון שבות 9043300

משרד: 02-9933644
ני"ד: 052-5456060
פקס: 153-2-9933644

rimonim613@gmail.com

ה. תחנון: וידוי ו"ג מידות – כרגיל. נפילת אפיים: הרמ"א (קל"א, ב) פוסק שאם אין ספר תורה לא נופלים אפיים. אמנם, צריך לכתחילה לשבת, כי גם השלחן ערוך (קל"א, ב) שסובר שלא נופלים אפיים (אף פעם, כמנהג הספרדים) סבור שצריך דווקא בישיבה ולא בעמידה "נפילת אפיים מיושב ולא מעומד". אמנם, אם אין אפשרות אפילו לשבת, אומרים נפילת אפיים בעמידה (מ"ב שם). גם מי שמתפלל בחצר של בית הכנסת, לא יפול אפיים אם אין שם ספר תורה (מ"ב קל"א ס"ק יג), אלא אם כן, רואה את ארון הקודש (מ"ב שם). ובירושלים, רבים נהגו ליפול גם אם אין ספר תורה.

ו. הש"ץ ילבש רק את הטלית שלו. במקרה ואין לו טלית, לא יקח מאחרים, אלא יתפלל ללא טלית.

השומע מביתו קדיש או קדושה

כאשר ישנם עשרה במקום אחד – ואדם אחר שומע אותם אך לא רואה – יכול לענות על הכל: קדיש, קדושה, ברכו, ו"ג מידות. אולם, אין הוא יכול לומר קדיש, גם אם יש לו יארציטו, אלא יקשיב לקדיש ויענה אמן, ונחשב לו כאילו אמר את הקדיש.

השומע מביתו, ועסוק כעת בסעודתו או בדברים אחרים, אינו חייב לענות על קדיש וקדושה, אבל יש הידור לענות ולהצטרף לקידוש שם שמיים, אפילו כמה פעמים ביום.

תפילה ביחיד

עיקר ההנחיה במציאות המסוכנת היא להתפלל ביחיד (תלוי כמובן בהתאם להנחיות המשתנות, וכעת במקומות רבים כבר ניתן להתפלל במרפסות או בחצרות):

א. אומר וידוי אך לא אומר ו"ג מידות (רשאי לומר אך אפיים עד ו"ג מידות, ואם רוצה רשאי לומר בטעמים).

ב. לא אומרים "ברוך שמה" ו"יקום פורקן", כי לא אומרים דברים בארמית בתפילת היחיד (שו"ע, ק"א, ד). ויש הסוברים שניתן

יוסף צבי רימון

ראש הישיבה ורב המרכז האקדמי לב
רבה של אלון שבות דרום
נשיא סולמות ולאופק

רחוב קבוצת אברהם 10
אלון שבות 9043300

משרד: 02-9933644
ני"ד: 052-5456060
פקס: 153-2-9933644

rimonim613@gmail.com

לומר, ובוודאי שניתן לומר אם זהו רק משפט בארמית כמו
ב"ובא לציון".

ג. **נפילת אפיים:** לא נופלים אפיים, אלא אומרים בישיבה, אם
אינו יכולים – בעמידה. אמנם, אם יודע שהציבור מתפללים כעת
בבית הכנסת, או ששומע אותם דרך זום – יכול כעת לומר
נפילת אפיים כרגיל (כך כתב הרמ"א קל"א, ב: "בשעה שהציבור
מתפללין אז, אפי' יחיד בביתו אומר תחינה בנפילת אפיים").
אמנם, דעת הלבוש שרק אם שומע את המתפללים, אבל
פשטות הרמ"א להקל גם ללא זה. וכיוון שכל הדין שאינו נופל
אפיים כשאין ספר תורה מחודש, נראה להקל כפשטות הרמ"א,
וגם דרך זום, כפי ששמע מהמ"ב ס"ק טו שהעיקר שהציבור
אומרים תחנון בשעה זו).

- ד. **אומרים גם "ובא לציון"** בתפילת היחיד (שו"ע נ"ט. ויש הידור לומר קדוש, ברוך וימלוך
בטעמים, גם כאן וגם בקדושת יוצר אור).
- ה. **מעין שבע:** לא אומרים. יאמר לאחר עמידה בליל שבת: ויכולו, ויאמרו "מגן אבות" (ללא
ברוך אתה ה' שלפני כן) עד "זכר למעשה בראשית".
- ו. ויכולו בליל שבת, יש שנהגו לומר שניים יחד (ע"פ המ"ב) ויש האומרים גם ביחיד (חזון
איש), ולכן לכתחילה טוב שיאמרו שניים יחד.
- ז. אין קריאת התורה, אולם, טוב שיקרא מחומש את הפרשה וההפטרה.

אם יש בידו להתפלל וותיקין הרי שיש בכך מעלה גדולה (אך אין
חיוב לעשות כן), שלדעת חלק מהפוסקים עדיפה על תפילה בציבור
(עיין ביאור הלכה נ"ח, א, ש"הזהירים לקרות כוותיקין מותר לקרות
ולהתפלל ביחיד, אם אין להם מניין, ונחלקו הפוסקים באדם שאיננו
רגיל להתפלל וותיקין, אך מעוניין ביום מסוים, האם יכול לעשות כן,
למרות שיותר על מניין. בכל אופן, במציאות שלנו, בוודאי שהדבר
מהודר).

התפילה ביחידות לא צריכה להוריד כלל מרצינות התפילה. בדיוק
להיפך. כעת יש עלינו חובה להתרכז יותר, לכוון יותר, להתפלל
בדבקות.

וכך אומרים חז"ל (תענית דף ח ע"א), שדווקא בתפילת ציבור
אפשרות שתפילה תתקבל גם אם לא מצליח לכוון בצורה מלאה, אבל
בתפילת יחיד אין תפילתו נשמעת "אלא אם כן משים נפשו בכפר"
ומתאמץ ומתכוון בתפילתו, ומבין את התלות שיש לו בקב"ה:

יוסף צבי רימון

ראש הישיבה ורב המרכז האקדמי לב
רבה של אלון שבות דרום
נשיא סולמות ולאופק

רחוב קבוצת אברהם 10
אלון שבות 9043300

משרד: 02-9933644
ני"ד: 052-5456060
פקס: 153-2-9933644

rimonim613@gmail.com

אמר רבי אמי: אין תפלתו של אדם נשמעת אלא אם כן משיב
נפשו בכפו, שנאמר נשא לבבנו אל כפים. [איני? והא] אוקים
שמואל אמורא עליה ודרש ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכובו לו ולבם
לא נכון עמו ולא נאמנו בבריתו, ואף על פי כן – והוא רחום יכפר
עון וגו'. – לא קשיא: כאן – ביחיד, כאן – בצבור.

בעבר ניגשו אלי בני נוער וביקשו להתפלל ביחידות בכדי לכוון
יותר. אמרתי להם, שאת התפילה הרגילה צריכים להתפלל בצבור. הם
יכולים להתפלל תפילה פרטית ביחידות, בהתבודדות.

כעת, זו הזדמנות מיוחדת. כולנו רוצים להתפלל במניין, אולם,
ישנה גם מדרגה מיוחדת שניתן להגיע אליה בתפילה ביחידות, בנחת,
בשקט.

פרט לכך, ישנה חשיבות מיוחדת לתפילה בעת צרה. נחלקו
הרמב"ם והרמב"ן האם תפילה דאורייתא או דרבנן. לדעת הרמב"ם
דאורייתא ולדעת הרמב"ן דרבנן. אולם, גם הרמב"ן מסכים, שתפילה
בעת צרה היא מן התורה.

הרמב"ם (תחילת הלכות תעניות) אומר שאם ישנה צרה, צריכים
לזעוק ולהריע עליה. התפילה בעת צרה ממחישה שהכל מאיתנו יתברך.
התפילה קוראת לנו לבדוק כיצד להיות טובים יותר. התפילה מזמינה
אותנו לבידור ולהרהור בימים אלו: לאן אנו רצים? האם אנו רצים
בכיוון הנכון? התפילה מזמינה אותנו לתיקונים, ונותנת לנו חיזוק
עצום דווקא בימים אלו. התפילה נותנת לנו כוחות להיות טובים יותר,
להתמודד בצורה נכונה יותר עם המשפחה, עם עצמנו.

מספרים על ר' זושא ואחיו ר' אלימלך, שפעם אחת שמו אותם
בטעות בבית הכלא. באמצע הלילה, החל ר' אלימלך לבכות. שאלו ר'
זושא: מדוע אתה בוכה? אמר לו רבי אלימלך: יש בחדר דלי של
שופכין ולכן לא נוכל להתפלל תפילת שחרית. אמר לו ר' זושא: זו
סיבה להיות בשמחה! מדוע אנחנו מתפללים כל יום? מפני שה' ציווה.
ומדוע אין אנו מתפללים כעת? מפני שה' ציווה! מצוות תפילה זכינו
לקיים פעמים רבות, אבל את המצווה שלא להתפלל, זוכים אנו לקיים
בפעם הראשונה!

הסכים ר' אלימלך, ויצאו האחים בריקוד ובשמחה סביב הדלי.
האסירים ראו אותם והצטרפו אליהם. לפתע הגיעו הסוהרים ושאלו:

יוסף צבי רימון

ראש הישיבה ורב המרכז האקדמי לב
רבה של אלון שבות דרום
נשיא סולמות ולאופק

רחוב קבוצת אברהם 10
אלון שבות 9043300

משרד: 02-9933644
נ"ד: 052-5456060
פסק: 153-2-9933644

rimonim613@gmail.com

מהי השמחה? הצביעו האסירים על ר' זושא ור' אלימלך, ועל דלי השופכין. אמרו הסוהרים: "זה מה שמשמח אתכם! נוציא אותו מכאן!". הוציאו הסוהרים את הדלי, והאחים הקדושים יכלו להתפלל.

ב"ה זוכים אנו להתפלל גם במציאות הזו. אולם, בדרך כלל זוכים אנו להתפלל במניין. כיום, פעמים רבות המצווה שלנו היא להתפלל שלא במניין! את התפילה במניין זכינו לקיים כל חיינו, אולם, את המצווה להתפלל שלא במניין, בכדי לשמור על פיקוח נפש, זוכים אנו לקיים כעת, אולי בפעם הראשונה!

דבר זה מרגש מאוד, כיוון שאחת הסיבות העיקריות שבגללה התפללנו ביחיד תפילות רבות, איננה בגלל הדאגה עבורנו, אלא בגלל הדאגה לזקנים ולקשישים, לחולים ולמוגבלים. עם ישראל כולו סגור בביתו, בכדי לדאוג לאחרים! זהו דבר מרגש ומשמח.

כמובן, שכולנו שואפים מאוד לרגע שבו נוכל להתפלל במניין, אולם, במציאות זו, אנו מתפללים בשמחה, ויודעים שזו המצווה שלנו כעת: להתפלל ביחידות.

כאשר התאפשר להתפלל במרפסות, נשאלו שאלות חדשות.

לפני עשרות שנים כשלמדתי דינים אלו, לא הבנתי עד כמה יהיו רלוונטים בעתיד. אמנם, בצבא חלק מהדברים מעשיים, אבל לא כמו היום. אפילו לא הבנתי את החשיבות באריכות הגדולה בשו"ע בנושאים אלו, ולא ידעתי, עד כמה יהיו הדברים מעשיים בעוד עשרות שנים. אשרינו שזכינו לתורת נצח, שנותנת כללים ועקרונות שניתן להשתמש בהם גם בתקופות חדשות ומאתגרות.

נמצאים אנו בתקופה קשה, אולם, צריכים אנו לראות תקופה זו גם כהזדמנות. הזדמנות להיות טובים יותר, הזדמנות לשים לב ולהיות רגישים לאחרים, הזדמנות לחיבורים מיוחדים עם ה', הזדמנות למבט חדש על החיים. בע"ה נזכה כולנו לצאת ממשבר הקורונה, טובים יותר, רגישים יותר וטהורים יותר, גם בצורה פרטית, גם לכנסת ישראל בכלל, ובע"ה גם לעולם כולו.

יוסף צבי רימון